

Personalizm polski – III Zjazd Stowarzyszenia Teologów Fundamentalnych w Polsce (Lublin, KUL, 27-28 IX 2007)

Środowisko teologów fundamentalnych od dłuższego czasu wskazuje na potrzebę rozwijania dialogicznego i interdyscyplinarnego charakteru uprawianej nauki. Kolejnym wyrazem tego przekonania był tegoroczny III Zjazd Stowarzyszenia Teologów Fundamentalnych w Polsce, który odbył się na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II pod hasłem *Personalizm polski*. Organizatorami sympozjum, oprócz Stowarzyszenia Teologów Fundamentalnych w Polsce, byli również: Komitet Nauk Teologicznych PAN, Lubelskie Towarzystwo Naukowe, które właśnie utworzyło w swoich strukturach sekcję teologiczną, oraz Instytut Teologii Fundamentalnej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Program został pomyślany w taki sposób, aby aktualny i niezwykle obszerny temat możliwie kompleksowo prezentował stan i perspektywy polskiej myśli personalistycznej oraz jakoś obecności tego nurtu w różnych obszarach rodzimej nauki i kultury.

Jednak wydarzeniem, które zdominowało tegoroczny zjazd teologów fundamentalnych, był niewątpliwie jubileusz 65-lecia urodzin ks. prof.

M. Ruseckiego. W tego rodzaju statutowym, ale też koleżeńskim spotkaniu nie mogło oczywiście zabraknąć przedstawicieli Papieskiego Wydziału Teologicznego z Wrocławia: ks. prof. A. Nowickiego, dr E. Dołganiszewskiej i ks. dr. R. Słupka SDS – członków stowarzyszenia. Mieliśmy okazję, by wspólnie radować się z Jubilatem oraz wyrazić mu zasłużone uznanie i wdzięczność za oryginalny dorobek naukowy i znaczący wkład w rozwój teologii fundamentalnej. Było to jednak przede wszystkim świętowanie, któremu ze względu na wybitnie teologiczny i personalistyczny charakter warto poświęcić więcej miejsca.

Uroczystość zainaugurował ks. prof. T. Dola (UO) wykładem pt. *Personalistyczna koncepcja teologii fundamentalnej ks. prof. M. Ruseckiego*. Autor stwierdził, że opracowana przez profesora z Lublina metodologia teologii fundamentalnej oraz zasadnicze zagadnienia dotyczące m.in. problemu Objawienia Bożego, cudu, wiary, zmartwychwstania Chrystusa, dają solidne podstawy do określenia i scharakteryzowania elementów metasystemowych tej dyscypliny nauki, a więc jej celu, przedmiotu i metody.

Wymiar podmiotowy i przedmiotowy celu należy jego zdaniem traktować jako dwa aspekty tej samej argumentacji. Jeśli bowiem teologia fundamentalna winna skłaniać człowieka do uwierzenia w prawdziwość Objawienia chrześcijańskiego, to przecież proces przekonywania go do wewnętrznego przyjęcia i akceptacji dokonuje się poprzez wykazanie, że to Objawienia jest wiarygodne.

Z analizy licznych wypowiedzi ks. prof. M. Ruseckiego wynika, że jego koncepcja wiarygodności zrodziła się z powiązania ujęcia semejotycznego z personalistycznym. Pierwsze z nich wprowadza teorię znaku do opracowania argumentacji z cudu, który jest głównym motywem wiarygodności, i chociaż strukturalne podobieństwo obu rzeczywistości jest faktem, to jednak możliwości wykorzystania pojęcia znaku do interpretacji cudu wydają mu się ograniczone. Jego zdaniem należy poszerzyć ujmowanie cudu o refleksję personalistyczną i traktować jako wydarzenie, w którym Bóg objawia się człowiekowi i zaprasza go do dialogu z sobą oraz uczestnictwa w Jego życiu.

Personalistyczna struktura cudu decyduje o specyficznym rozumieniu wiarygodności, która jawi się nie tyle jako właściwość bezosobowej prawdy, ale raczej jako właściwość osobowego Boga, ze względu na którą człowiek Jemu zawierza i dlatego przyjmuje głoszoną przez Niego naukę. Takie ujęcie wiarygodności sprawia, że argumentacja w teologii fundamentalnej nie może mieć charakteru dowodzenia czy uzasadniania,

jak to ma miejsce w innych naukach. W argumentacji personalistycznej, ku której skłania się ks. prof. M. Rusecki, mówi się raczej o poznaniu wiarygodności. W związku z tym cud jako motyw wiary trzeba, jego zdaniem, poddać najpierw podstawowemu rozpoznaniu naukowemu na płaszczyźnie nauk filozoficznych i przyrodniczych. Jest to etap konieczny, chociaż niewystarczający. Dopiero bowiem teologia w poznaniu religijnym daje moralną pewność i jest w stanie odczytać właściwy sens cudu jako niezwyklego znaku, w którym człowiek odkrywa skierowane do siebie zbawcze zaproszenie Boga.

W drugiej części wykładu autor podjął zagadnienie przedmiotu teologii fundamentalnej, którym jest istnienie Objawienia Bożego i jego trwanie w Kościele. W wypracowanej przez ks. prof. M. Ruseckiego koncepcji Objawienia Bożego dominuje konsekwentnie perspektywa personalistyczna, która uwidacznia się w refleksji nad podmiotem i przedmiotem Objawienia, nad jego dialogicznym charakterem i sposobem realizacji. Osobowy Bóg, który jest Twórcą i Dawcą Objawienia, w podejmowaniu wszelkich inicjatyw wobec człowieka kieruje się wolnością i miłością. Do przekazywania i przedłużania swoich personalnych działań wybiera osobowych pośredników, proroków, a pełnią Objawienia czyni osobę Jezusa Chrystusa, w której najdoskonalej manifestuje się osobowy Autor Objawienia.

Ten sam Bóg jest również przedmiotem i treścią Objawienia. Jego osobowy charakter ujawnia się wówczas, gdy człowiek przez rozumowe dociekania jest w stanie odkryć Jego istnienie oraz opisać pewne cechy Jego natury. Bóg jawi się wówczas jako przyczyna i racja istnienia wszechrzeczy. Dopiero jednak Objawienie historyczne ukazuje zbawcze działanie Boga, który dąży do nawiązania relacji z człowiekiem. W szczególny sposób Bóg objawia samego siebie w Jezusie Chrystusie, który jest pełnią Objawienia i utożsamienia się człowieka z Bogiem. W Nim przyjęcie skierowanej do człowieka propozycji spotkania i wolnego zaangażowania w dialog przybrało kształt najpełniejszy.

Logika faktów prezentowanych przez autora domaga się, aby za personalistycznym ujęciem Objawienia Bożego podążała personalistyczna koncepcja Kościoła. Zgodnie z nią ks. prof. M. Rusecki pyta nie tyle: czym jest Kościół?, ale raczej: kim jest Kościół? Odchodzi w ten sposób od wyłącznie strukturalno-instytucjonalnego i prawniczego ujęcia, aby pokazać Kościół jako wspólnotę objawioną i zbawczą. Tworzy ją wspólnota Osób Boskich, która od początku decyduje o istnieniu jego zbawczej misji. Tworzy ją także wspólnota osób ludzkich,

które uwierzyły Bogu i trwają w więzi z Nim, podejmując nieustanny wysiłek budowania dialogu i trwania w komunii między sobą. Na tych przesłankach zrodziło się eksponowane przez ks. prof. M. Ruseckiego personalistyczne rozumienie struktur kościelnych. Tworzą je przecież ludzie złączeni osobową więzią z Bogiem, co z jednej strony decyduje o ich tożsamości, ale jednocześnie daje podstawy dla budowania personalnych relacji między hierarchią a pozostałymi członkami Kościoła.

Osobowy charakter Objawienia Bożego ujawnił potrzebę uwzględnienia w badaniach teologicznych metody personalistycznej, którą ks. prof. M. Rusecki uważa za najwłaściwszą. Przyczynił się zresztą do jej rozbudowania i teoretycznego dopracowania oraz zadbał o jej systematyczne ujęcie, wskazując na możliwość zastosowania jej w refleksji teologiczno-fundamentalnej. Nazywa ją metodą interpersonalnego poznania. Dokonuje się ono przez spotkanie dwóch osób, w trakcie którego dochodzi do bezpośredniego i intuicyjnego oglądu wnętrza poznawanej osoby. Poznanie interpersonalne ze względu na swój subiektywizm domaga się jednak obiektywizacji przez powtarzanie i konfrontację z wynikami poznania innych osób. Jest to metoda gwarantująca najpełniejsze poznanie, gdyż zarówno przedmiot tego poznania (Objawienie Boga w Jezusie Chrystusie), jak i poznający podmiot (człowiek) są osobami.

Laudacja przygotowana przez ks. prof. C. Bartnika (KUL), napisana bardziej przyjaźnią i sercem niż piórem, była przede wszystkim podróżą przez 33 lata twórczego wysiłku intelektualnego Jubilata. Przez odwoływanie się do wspólnych przeżyć i doświadczeń pokazała też jego osobę w bogatszym świetle, odkrywając niekiedy mało znane, ale znaczące fakty z jego życia.

Po laudacji wręczono ks. prof. M. Ruseckiemu księgę pamiątkową *Scio cui credidi* (Lublin 2007), której tytuł kryje w sobie dewizę i dominantę życia Jubilata oraz stanowi istotny wyznacznik jego teologicznej posługi myślenia. Tę obszerną, liczącą 1325 stron publikację przygotowali i opracowali uczniowie, najbliżsi współpracownicy i przyjaciele Jubilata. Jest ona wyrazem uznania i wdzięczności środowiska akademickiego za osiągnięcia naukowe, za wkład w rozwój teologii i przyczynienie się do wzrostu jej znaczenia w strukturach polskiej nauki.

Cztery dobrze pomyślane i jasno zdefiniowane części tworzą przedmiotowy ład i wewnętrzną harmonię tej księgi. Rozdziały zostały

poprzedzone kopiami listów ze słowami gratulacji i życzeń od osób reprezentujących różne instytucje kościelne w kraju i za granicą oraz ośrodki naukowe. Wśród nich znaleźli się m.in.: abp L. Sandri, Sekretarz Stanu Stolicy Apostolskiej, występujący tu jako przedstawiciel Ojca Świętego Benedykta XVI; kard. Z. Grocholewski, Prefekt Kongregacji Edukacji Katolickiej; abp B. Forte, a także Wielki Kanclerz Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego abp J. Życiński oraz rektorzy i dziekani kilku polskich uniwersytetów.

Pierwszy rozdział zatytułowany *Wokół osoby i myśli Jubilata* przybliży sylwetkę ks. prof. M. Ruseckiego, zawiera obszerną bibliografię publikacji oraz kompletny wykaz prac naukowych napisanych pod jego kierunkiem. Umieszczone w nim artykuły ukazują rozległą perspektywę teologicznych zainteresowań oraz kierunki naukowych poszukiwań ks. prof. M. Ruseckiego w obszarze chrystologii i eklezjologii fundamentalnej.

Drugi rozdział obejmuje problematykę teologiczno-fundamentalną, którą zgodnie z podziałem zaczerpniętym z klasycznej apologetyki określa się jako potrójną *demonstratio: christiana* (traktat o Objawieniu Bożym), *catholica* (traktat o Kościele) oraz *religiosa* (traktat o religii). Obok publikacji rodzimych teologów znajdują się w tej części także artykuły wybitnych przedstawicieli europejskiej teologii, żeby wymienić choćby takie nazwiska, jak R. Fisichella, K. Neufeid, J. Reikerstorfer, H. Pottmeyer czy H. Waldenfels.

Kolejny rozdział książki, *Ouaestiones theologicae*, został pomyślany jako obszerny zbiór publikacji o tematyce teologicznej, która wykracza jednak poza przedmiot teologii fundamentalnej. Podejmowane przez autorów w tej części zagadnienia pokazują kierunek i problematykę, z jaką próbuje zmierzyć się polska myśl teologiczna. W kręgu jej zainteresowań są poszukiwania naukowe w zakresie teologii biblijnej, ekumenicznej, pastoralnej czy społecznej nauki Kościoła i historii.

Ostatni rozdział stanowią *Varia*, które obejmują opracowania z pozateologicznych dyscyplin nauki, naświetlając ważne i aktualne zagadnienia z zakresu pedagogiki, metodologii nauki czy filozofii.

Na zakończenie uroczystości wystąpił sam Jubilat. Z charakterystyczną dla siebie prostotą i w poruszającym słowie wyraził wdzięczność i radość ze wspólnego świętowania. Ku miłemu zaskoczeniu zebranych niecodzienne okoliczności i serdeczny klimat spotkania sprowokowały bardziej osobiste wypowiedzi i wspomnienia Jubilata, na które w uniwersyteckiej powszedniości zwykle brak czasu.

Stowarzyszenie Teologów Fundamentalnych w Polsce, którego współzałożycielem i pierwszym przewodniczącym jest ks. prof. M. Rusecki, realizuje swoje statutowe cele m.in. przez działalność edytorską. Podczas tegorocznego spotkania był już dostępny dla członków kolejny, drugi tom z zapoczątkowanej w ubiegłym roku serii Biblioteka Teologii Fundamentalnej, pt. *Teologia religii. Chrześcijański punkt widzenia*. Książka jest pokłosiem II Zjazdu Stowarzyszenia Teologów Fundamentalnych w Polsce, który odbył się w Łodzi w 2006 roku. W swojej podstawowej części zawiera zbiór wygłoszonych wówczas referatów wraz z zainicjowaną przez nie dyskusją. Zgodnie z tematem dominowała problematyka metodologicznych aspektów teologii religii i jej wyznaniowego charakteru oraz krytycznej oceny idei pluralizmu religijnego i zasad podejmowania dialogu międzyreligijnego w jej kontekście. W drugiej części książki znalazły się artykuły, które uzupełniają i poszerzają główną problematykę tomu. Skupiono się w nich na relacji Kościół a religie niechrześcijańskie oraz na zadaniach, jakie stoją przed chrześcijaństwem wobec pluralistycznej religijnie Europy w kontekście prawdy o jedyności i powszechności zbawczej Jezusa Chrystusa.

Kolejny IV Zjazd Stowarzyszenia Teologów Fundamentalnych zaplanowano na wrzesień przyszłego roku. I chociaż termin jest odległy, a temat jeszcze nie przesądzony, to jednak już dziś wiemy, że trud jego organizacji przyjął na siebie ks. dr M. Deselaers, który zaprosił nas do Centrum Dialogu i Modlitwy w Oświęcimiu.

Elżbieta Dołganiszewska